

## Túszok és túszejtők

A helyzetértékelő cikknek sok címe lehetne, de talán nem véletlen, hogy mégis éppen ezt választottam. Ahol persze túszok vannak, ott túszejtőknek is kell lenniük. Ebben nincsen semmi rendkívüli. A megfordult szerepek annál érdekesebbek és jellegzetesebbek. A politika az utóbbi évtizedekben különösen nagy figyelmet fordít klientúrájának létrehozására, sőt ez a törekvés egyre erőteljesebb, láthatóan egyre több pénzt és lehetőséget kapnak azok, akiket lekötelezettjeivé kíván tenni.

### Fogom, de nem ereszt!

A klientúrába bekerülni irigylésre méltó dolog, valósággal tülekednek a helyekért. A politika úgy gondolja, hogy olyanokat nyer meg magának, akiknek számíthat a segítségére és a kiállítására. Ezzel addig nincs is baj, amíg legalább elfogadhatóan megy a párt, vagy a kormány szekere. Ha már nem, a klientúra feltételezett gazdája ellen fordul. De elég ehhez az is, ha a klientúra azt hiszi, hogy valamit veszíthet, ha továbbra is elkötelezett marad, akkor is így tesz. Önálló erőként lép a vagyona és a kapcsolatai révén, amelyhez nem kis részben a kormánypárt juttatta, destabilizáló tényező lesz. Kényszerít, alkukat köt, hálót sző. Politikát formál, amire a választók nem jogosították fel. Most éppen ilyen jeleket láthatunk.

Az ország szomorú helyzetének és szomorú közállapotainak sajnálatos jellegzetesége, hogy *a politika haszonélvezői, holdudvara nem akarja hagyni a hibák kiigazítását*. Akkor sem, ha az irányzat folytatásának csak bukás és az ország súlyos válsága lehet a következménye. A felelősség persze nem az övé.

### Károsultak és haszonélvezők

Az elmúlt évtizedekben a kormányok általában nem találtak választ és megoldást azokra a rendkívüli kihívásokra, amit az ország állapota jelentett és jelent. Sőt többnyire kifejezetten rossz válaszokat adtak, annál is inkább, mivel általában a problémák és a kihívások megértéséig sem tudtak eljutni. Nem csoda, hogy időről időre hosszantartó válságok és megszorítások kísérték ezeket az évtizedeket.

Ennek a kormányzati teljesítménynek természetesen vannak *károsultjai* (a nagy többség) és vannak *haszonélvezői*. Ez utóbbiak – udvariasan fogalmazva – az állammal (kormányal) való kapcsolataik miatt sikeresek. Ha nem is keltenek figyelmet teljesítményeik minőségével, versenyképes költségeikkel. Annál inkább saját anyagi helyzetükkel. Van olyan vállalkozó, aki egy év alatt állítólag megháromszorozta addig is elképzelhetetlenül nagy vagyonát. Egy másik cégének elnök-vezérigazgatójaként lett az ország leggazdagabb embere. Remek üzleteket kötött az állammal. Olyannyira, hogy megtakarításából magáncégeket vásárolt a borszakmában és az élelmiszeriparban. Alapszolgáltatása minőségéről különösebben nem lehet jót mondani, de utazási szolgáltatásáról sem tudnék így nyilatkozni. Egy harmadik vállalkozó nem az állammal kötött üzleteiből lett rendkívül gazdag, hanem állami cégek élén.

*Magyarországon nincs piacgazdaság*. Mielőtt valamilyen szakértő felhorkanna, leszögezem, hogy ez ugyan ellentmond a hivatalos álláspontnak, de tökéletesen igazolja

mindennapi tapasztalatainkat. Nem szorul különösebb igazolásra. Most legyen elég annyi, hogy az állam segítsége nélkül többnyire nem lehet anyagilag sikeresen működni: „vállalkozni”. Meggazdagodni különösen nem, vegetálni egy ideig viszont lehet. És persze állami kapcsolatok nélkül nemigen lehetett előnyösen ingatlanhoz, gyárhoz stb. jutni.

### Az államhoz fűződő kapcsolatok haszna

E tekintetben a kormányhoz és főleg a budapesti önkormányzathoz fűződő baráti viszonyoknak van különösen nagy jelentősége. Állami támogatások, belterjes állami információk, állami megrendelések és esetenként folyamatosan felülvizsgált még kedvezőbb feltételek (árak) elérése nélkül sikeresen működni lehetetlen. Bár a magántulajdon még meghatározóbb, mint Angliában, Magyarország nyilván nem fejlettebb piacgazdaság, mint az angol. Ez egy kvázi piacgazdaság, ahol az előbbi gondot súlyosbítja a monopóliumok garázdálkodása, amit az állam nem tart kordában. Sem a távközlésben, sem a közlekedésben, sem a biztosításban, sem az energiaszolgáltatásban, sem az élelmiszerkereskedelemben, a dohányiparban, a mezőgazdaságban (ld. nagybirtokok, latifundiumok), sem a műholdas televíziós vételben (UPC), sem a könyvszakmában, sem a televízióknál, sem az írott sajtóban, sem az autópálya-építésben, a számítástechnikában, az elektronikában, sem másutt. Egy átlagember nem tud személyes kapcsolatba kerülni az ilyen cégekkel, akármilyen problémája van. A beszállítók is kiszolgáltatottak, egy e-mail címnek, vagy egy telefonnak mondhatják el panaszukat. A dolgozókat gyakran elképesztő módon kizsákmányolják, mintha nem is lennének munkautyi szabályok és mintha nem Európa közepén lennének. (Csak két példa: a Suzuki és Kóka gumigyára, Dunaújvárosban. És egy javaslat: nézzék meg, hogy a nagy élelmiszermonopóliumok hogyan alkalmazzák dolgozóikat!) Az ügyfelek nem léphetnek fel, mert nem találják, akivel tárgyalni lehetne. Túlbürokratizálódott, kis hatékonyságú szervezetekként működnek, a profitot erőfölényük érvényesítésével – ha szokatlan is a kifejezés – ragadják el.

### A monopóliumok és a kormány

Nagy-Britanniában kezdték el a *természetes monopóliumokat* magánkézbe adni, egyúttal valamilyen imitált versenyre kényszeríteni a cégeket, mert különben visszaélnék monopóliumhelyzetükkel. Az államnak kell a versenyfeltételeket kidolgoznia és karbantartania. Ez sem működik nálunk. Míg Angliában a privatizáció után nem egyszer csökkentek a távközlési tarifák, energiaköltségek, nálunk ennek se híre, se hára. A monopóliumoknak *van kedvező hatásuk is*: az exportban, a foglalkoztatásban, a tőkeimportban fontos és sokszor meghatározó szerepet játszanak. *A rengeteg negatív hatást, azonban nincs értelme elviselnünk és nem is kényszerülünk rá arra, hogy elviseljük.* Nincs értelme, hiszen ezek a negatívumok – például a monopóliumok versenyt korlátozó hatása, rátelepedése a gazdaságra, gyarmatosítóként való fellépésük – közömbösítik, sőt hosszabb távon mindenképpen meghaladják az előnyöket. De különben is a negatív hatásokat a töredékekre lehet csökkenteni, eliminálni lehet. Mégpedig szabályozással, ellenőrzéssel és szankcionálással. Nem igaz ugyanis az, hogy ezek a monopóliumok akkorák, hogy a kormányoknak diktálnak. A kormányok gyenge gazdaságirányító és -szabályozó teljesítménye áll a siralmas helyzet hátterében, nem a telefonszolgálatokra vagy az élelmiszerláncra kell haragudni elsősorban, hanem az állam

vezetőire, akik nem látják el feladataikat és nem kényszerítik ki, ha kell (ehhez egyedül az államnak vannak eszközeik) a tisztességes magatartást a természetes monopóliumokból, nem gondoskodnak a verseny kialakításáról és nem korrigálják, feszítik ennek feltételeit és nem lépnek fel az egyéb monopóliumok szétdarabolása érdekében. Mindezt a saját kormányunkon kell számonkérni. Ahogy az Európai Unióval való rossz megállapodásokat is.

Nem volt rokonszenves, de emlékezzünk Orbán Péter volt rendőrkapitány akciójára, amikor bilincsbe verve vitték el a Suzuki egyik japán vezetőjét. Ha tehát nincs ellenédek, az állam igen durva módon is fellép.

Az erőtlenség nemcsak a tehetségtelenség és a tehetetlenség kérdését veti fel, hanem az esetleges önző és személyes anyagi érdekekét. Ahogy ez például bizonyos építkezésekkel kapcsolatban és elsősorban a fővárosban felvetődött – osztrák lapok részéről. Vagy bizonyos járműbeszerzésekkel kapcsolatban. Vagy a baráti egyesületeknél és futballkluboknál folytatott nagy ívű (összegű) és értelmetlen hirdetéseknel. Lehetnek sejtéseink, miért ennyire erőtlenek a szabályozó hatóságok.

A fő feladatok átgondolása és az államigazgatás ennek megfelelő megszervezése helyett az államigazgatásban (közigazgatásban) a „versenyszféra” szabályait akarták (akarják?) bevezetni és egy olyan személyt bíztak meg igen találékonyan ezzel, aki az egyik, Magyarországon is otthonosan mozgó dohányipari cég személyzetise volt. E cég személyzeti viszonyairól különben van fogalmam, államtitkárként ebbe jól belelátam. Én semmiképpen nem választottam volna innen teoretikust, persze eszembe nem jutott volna a közszolgálatba ezt az ettől annyira idegen személyzeti politikát bevinni. Inkább a feladatokkal foglalkoztam volna.

### A monopóliumok nálunk másként működnek, mint a világban

Külön gond az, hogy bár Magyarország az Európai Unió tagja, nálunk másként működnek a globalizáció keretében ide érkezett cégek. Újgyarmatosítás folyik hazánkban és ebben persze nemcsak a külföldi, hanem a hazai nagy cégek is részt vesznek. Vészetet kapnak. *Minden másként működhet, mint külföldön.* Nézzék meg, hogy a *Tesconak* milyen a színvonala, a választéka és mit forgalmaz Angliában, illetve Magyarországon? Milyen Franciaországban az *Auchan*? Elképzelhető-e, hogy ilyen szemetet forgalmazzanak ott zöldség és gyümölcs címszó alatt?

Az FVM és minisztere persze reformként igen találékonyan felszámolta a növény- és állategészségügyi állomások nagy részét. „Megszabadult” a konzervipari kutatóintézet. Nálunk el lehet adni a gombával szennyezett pirospaprikát, de hol a világhírű magyar paprika? Mármost a magyar paprika minősége. A mobiltelefon-átjátszó rendszerek kiépültek, de nem csökkennek a tarifák. Közben ötméterenként hirdetik: T-Mobile: jobb veled a világ! Nálunk még a *Coca Cola* is más ízű lehet, mint Bécsben. De más az elektromos szolgáltatás is Magyarországon és Németországban, bár mindeütt az *RWE* a tulajdonos.

Félreértés ne essék, a monopóliumoknak a zöme külföldi kézben van, de találunk szép számmal magyar tulajdonban is monopóliumokat. Ezek sem jobbak.

*A piac akkor működőképes, ha a verseny feltételeit kialakítják és azokat ellenőrzik.* Az nem más, mint *szabad demokrata mese*, hogy a legjobb állami cégnél jobb a legrosszabb magáncég. Magyarországon pocsék magáncégek vannak, mert nincs verseny

és erőtlen a piacellenes magatartással szembeni fellépés. Frázisok helyett lássa el az állam a feladatát.

### A sajtó és egyes könyvkiadók „megnyerése”

A *sajtóban* sem lehet az állammal való exkluzív kapcsolat nélkül boldogulni. Támogatások, hirdetési megrendelések, az információkhoz való exkluzív hozzáférés, sőt állami tőkejuttatás, állami cégek „reklámjai” stb. nélkül nem lehet talpon maradni. Ahogy fellengzősen mondják, mi pedig hitetlenkedve hallgatjuk és olvassuk: állami „mecénások” nélkül. Ld. szociáldemokrata napilap mellékletét (Mecénások) és annak finanszírozóját, a Magyar Postát. A kereskedelmi rádió reklámmondata, annak egy „még kreatívabb” változata szerint: „A műsort támogatja a Magyar Posta Zrt. Magyar Posta 140 éve a közös ismerős.” (A „140 éve” jelenti a kreatív továbbgondolkodást.)

A teljesen felesleges reklámok hallgatása, „élvezete” a nem anyagi kínjainkat sokszorozza meg. Az anyagi kínok az értelmetlen kiadásokból adódnak. Csak egy példa: emlékeznek-e azokra a reklámokra, amelyeket az esélyegyenlőségi minisztérium rendelt meg a televízióknál? Így hangzott: *Papa, ne verd a mamát!* Sok tízmillió forintért.

Egyes „kereskedelmi újságírók” megsokszorozzák tevékenységüket: valóságos médialáncolatokban lépnek fel. Összefognak és ugyanazt adják mindenütt. Miért kell ezt támogatni közpénzekből? Az egyik „kereskedelmi rádió” már odáig „jutott”, hogy a vele kollaboráló „kereskedelmi televízió” egyik adását teljes terjedelmében sugározta. A képet képzeljék hozzá!

Régen voltak láncdohányosok, most vannak láncfellépők. Beszélgetnek a betelefonálókkal és főleg egymással. A felkészültség viszont sokszor hiányzik, így akadálytalanul érvényesülhet a kettős mérce által meghatározott elfogultságuk. És persze saját érdekeik, ami sokkal fontosabb, mint támogatóik szempontjai. Mert a jutalmazottak egy idő után követelődzövé, az engedelmes dicsőítők terelökké, veszedelmes szorongatókká válhatnak és válnak. Erre utal a cikk címe.

Az államtól való függés igaz a *könyvkiadásra*, ahol a miniszternek 2 milliárd forint önálló kerete van, vagyis ekkora összegből önállóan dönt támogatásokról. Aztán még ott vannak a különböző alapok. Ebből következően kiszorúlnak, kirekesztik azokat a gondolatokat, kritikákat, információkat, amelyekre minden normálisan működő társadalomnak szüksége lenne. És nem jöhetnek létre, de legalábbis nem ismerhetők meg azok az alternatívák, amelyeket a sokszor megbukott gazdaságpolitika helyett alkalmazni kellene. Elhallgatják, vagy érdemi vita nélkül, hamisításokkal és torzításokkal hiteltelenné igyekeznek tenni. Mindenképpen lesöprik.

### Sokszor azt sem tudjuk: ki képviseli, jelenti az államot?

Mindez nem mond ellent annak, hogy sokszor azt sem tudhatjuk: ki is képviseli, jelenti az államot? A *államigazgatás/gazdaságirányítás területére beviszik a magáncégeket és magánszakértőket, magántanácsadókat*. Kiszerveznek állami feladatokat, miközben az apparátus sok esetben információ nélkül és munka nélkül nézi, mi folyik az általa irányított területen (autópályaépítés, a környezetvédelmi minisztérium évekig tartó át-szervezése, „kiegészítése” a vízüggyel, kormányzati sajtószolgálat stb.) Ez még akkor is problematikus lenne, ha valóban szakértők készítenének egyedülállóan értékes anyagokat, adnának tanácsokat. De nem ilyenek készülnek. És ha ez olcsóbb lenne,

kevesebb közpénzt vinne el. Ami szóba sem kerülhet, hiszen általában ott maradnak a minisztériumokban azok, akiknek ez lenne a feladatuk.

De miközben a környezetvédelmi tárca szervezeti sémáját 70 millió forintért rajzolta meg egy, a szabaddemokrata holdudvarba tartozó cég, évekig átmeneti állapotban volt a tárca. Mekkora kár származott ebből?

*Létrejött Magyarországon a kizsákmányolás új és igen visszataszító formája, amikor a létrehozott új érték jelentős (irgalmatlanul nagy) részét azért veszik el a létrehozóktól, hogy odaadják a holdudvarba tartozóknak. Eközben az adóbehajtásban az ötvenes évek padláslesöpítéséhez hasonló módszereket alkalmaznak.*

*A holdudvarba tartozók, a „kedveltek” egy ideig nyájaskodnak a hatalommal, majd egy idő után már bejelentik, sőt követelik a „részüket”. (Medgyessy Péter még udvarolt is nekik, amikor azt írta: Kedves igazi hatalom! Hát hogyan lehetne az az igazi hatalom, aminek egyáltalán semmi legitimitása nincs? Senki nem választotta meg, nem nyilatkozott arról, mik a szándékai. És nem játszik nyílt kártyákkal: engem például érdekelne az újságírók életrajza. Ebből ugyanis sok minden következik, érthetőbbé válik.)*

Hirtelen gazdaggá lett emberek *ma még csak meglebegtetik, hogy lehetnének politikusok, akár miniszterelnökök.* Mert sikerességükre, amit nagyrészt az államnak (kormánynak) köszönhetnek, az egész országnak szüksége lenne. Emlékezzünk csak az egyik bankvezérre. Van, akit erre az „érvre” hivatkozva, ha nem is miniszterelnöknek, miniszternek vittek be a kormányba. Más vállalkozó pedig csak osztja az észt, és nagykoalíciót követel annak érdekében, hogy az ő jövedelmezőségi elképzeléseit a pártok egységesen elfogadják. Meg aztán kéri az állami alkalmazottak bérének részbeni szétosztását a „versenyszféra” javára. Nem tudja, hogy ez nemcsak nem helyes, hanem technikailag is keresztülvihetetlen. Egyben megrója a társadalmat: alacsony az aktivitása, nem akarnak dolgozni. Ilyenek a magyarok – állapíthatja meg minden rendreutasítás nélkül a közszolgálati televízióban a „nehezen beszélő” (beszédhibás) sztárriporter előtt. Ő is osztogatja a kegyeit: legyen máskor is a vendégünk! Mászt pedig helyreigazítás kedvéért sem hív be. Pedig milyen szépen mondaná: a hír szent!

Ami a *mágnásokat* illeti, kicsit „vissza kellene vágni” őket. Kézenfekvő, hogy ha közteherviselésről beszélnek, velük kezdjék. Vannak erre radikális példák is: Putyin elnök elég határozottan szabadult meg a „mágnásoktól”, a kiskirályoktól.

*A holdudvar és a szövetséges nem hagyná, hogy változzon a kormányzati gyakorlat.* Kilépéssel is nyomást gyakorolnak a liberálisok, ahogy a privatizátorból lett, miniszter, Kóka János, a pannon puma alakítója bemutatta. Egészségügyi miniszterének csak ajánlani tudom, hogy feküdjön be egy kórházba. Kóka és társai naponta nyilatkoznak és ma is követelik a „reformokat”. (Újraelosztást.) Mintha az, amiről feltehetőleg beszél, reform lenne. Még megszorításnak is rossz.

Mások ebből az eklektikusnak látszó, de valójában egy érdekű körből még agresszívabbak. Ha meggyengül a kormány, mint most, még nagyobb részt követelnek – maguknak. Egyúttal az ország összeomlásával vagy legalábbis az ország lecsúszásának folytatásával zsarolják a társadalmat. A népszavazás eredményei után különösen meglepő, hogy ekkora hangerővel léptek a porondra. És ennyire nem érdekli őket, mekkora társadalmi robbanás lehet abból, ha az egyébként teljesen értelmetlen és durva megszorítás politikáját tovább alkalmazzák, ráadásul egy kivézett gazdaságú országban. Nálunk ugyanis a több ponton is hibás gazdaságpolitika miatt mentrendszerűen ugrik

meg az adósság, vezetnek be megszorító intézkedéseket. Az ország növekedése, fejlődése ezért van veszélyben. Bekövetkezett az, amit tankönyvekből ismerünk: a termelési viszonyok nem engedik meg a termelőerők fejlődését. Azt mondják: az ún. rendszerváltás tartalékai kimerültek, bár szerintem nem történt meg a rendszerváltás. Talán az érzelmi tartalékok merültek ki: a „dalnokok” hosszú ideig belefojtották a társadalomba a kétségeket. A problémákat pedig az elődökre, a világgazdasági helyzetre, esetenkénti túlzottan nagyvonalú kormányzati gesztusokra fogták. Érzelmi tartalékok voltak csak, hiszen a szocializmusnak az a formája, ami nálunk volt, sokkal kevesebbet bukott meg.

### Valódi reformok kellenek

Nem vitás, az országnak reformokra, sőt megkockáztatom, rendszerváltásra van szüksége. De persze valódi reformokra, amelyeknek értelmük van és nem valami mögöttes cél – különben alacsony színvonalú – elérését célozzák.

Mindenekelőtt a gazdaságirányítás és az állami irányítás átalakítására van szükség.

1995-ben, tehát 13 éve hirdette meg a Kiszgazdapárt alternatív gazdasági politikáját. Sajnos az abban leírtak ma is nagyrészt aktuálisak. A kiinduló gondolata is: *„Magyarországon mindenekelőtt gazdaságirányítási válság van. A gazdaság gyenge teljesítménye, a fejlett világtól való folyamatos és gyorsuló leszakadás nagyrészt ebből következik.”* A helyzet még rosszabb, ma már a korábban hozzánk képest elmaradott országok (Szlovákia, Románia) is egyre inkább megelőznek minket. Perifériára kerülünk, jelentéktelenné válunk.

Budapest, 2009. július 26.

Dr. Szabadi Béla

Forrás: honlap

<http://szabadibela.hu/>